

Desde l'antiguitat els poders han mirat de posar portes al camp. La Gran Muralla de la Xina, construïda a partir del segle III aC per resistir les invasions dels tàrtars, va arribar a establir una línia fronterera d'uns set mil quilòmetres. De manera semblant, la Roma Imperial va instaurar el *limes imperii* mitjançant una línia de fortificacions que assenyalava la frontera amb els territoris independents. Com els imperis, els estats de l'època moderna també van fixar les llindees que els separaven, línies cada vegada més primes que es dibuixaven en detallades cartes geogràfiques i que definien els límits de la sobirania d'un regne o d'una república. El «dret natural» cercava «fronteres naturals» a la carta, però es trobava amb els mil artificis que establien els tractats, els contractes que donaven força legal al potencial militar de cada sobirà. Establerta la ratlla, els estats s'esforçaven a blindar els seus confins (construint fortaleses, acantonant exèrcits, creant duanes), fet que entorpia les activitats de les famílies, el comerciants, els savis, els treballadors, els perseguits, els viatgers i, en general, de tots aquells que reverenciaven el trànsit lliure.

Francisco de Vitoria, l'insigne dominic de l'Escola de Salamanca, davant un món dividit en estats i imperis molt diversos, reivindicava l'*ius communicationis*, és a dir, el dret de qualsevol individu a moure's lliurement per la terra; i l'holandès Hug Groci traslladava aquesta demanda al mar i proposava un *mare liberum*. Avui, amb la promoció política del multiculturalisme i la tolerància, l'antic concepte de frontera resulta una paradoxa per als mateixos estats als quals interessa mantenir-la. Cal una redefinició per adequar aquest concepte als temps i que permeti, alhora, la mateixa funció útil que la va fer néixer. No és fàcil, però reflexions com les que han sorgit en el transcurs del cicle de conferències i seminaris organitzat pel grup de recerca Manuscripts, recollides per aquesta revista, poden ajudar-hi. Atès que les fronteres poden ser conceptes polisèmics que afecten també els individus que els han generat, no sobra el fet de remarcar que cada època ha generat una via políticament correcta de definir l'ens i que conceptes associats que eren vàlids ahir, per la politització implícita del terme, són inconvenients avui i, si hom vol el seu discurs aprovat per la majoria de lectors, cal defugir-los. Potser, de totes les fronteres invisibles que limiten els moviments humans, aquesta és una de les més difoses.

En sentit legal, hi ha una reglamentació que afecta les fronteres. Aquesta reglamentació és potser la més nítida. En sentit literari, el terme és tan complex com

ho vulgui la voluntat de qui l'utilitza. Les fronteres són creades, però també n'hi ha d'imposades i no només en sentit material. Altrament, la recerca dels límits és sovint el procés que dona la mida dels individus que han decidit d'emprendre-la. En aquest sentit, la frontera pot esdevenir el refugi per eludir els condicionants més prosaics de la realitat quotidiana. Hi ha països que han fet del concepte un dels signes definitoris de la identitat nacional. Els Estats Units són un país amb una cultura de frontera, de camí. Un país que les distàncies transformen en un país nòmada, de pas continu, un país en moviment, un país en què, encara, el mot conquesta en el sentit més físic té una presència real. Europa, en canvi, defineix la seva identitat no pas a través de la fugida, sinó a través dels assentaments, de l'acollida, d'un sentir instrospectiu que posa en contacte la frontera amb la història a l'hora de definir la identitat global del vell i divers continent. Necessitem els altres, una certa frontera, per definir una identitat. Requerim conceptes positius i negatius, en sentit ètic, per dibuixar-nos.